

ANKARA ŞİTELER'DEKİ KÜÇÜK İŞ YERLERİNİN ÇALIŞMA KOŞULLARI VE İŞÇİLERE AİT BAZI BİLGİLERİN BELİRLENMESİ ARAŞTIRMASI

Remzi AYGÜN
Recep AKDUR

1. Önsöz

Ülkemizde 50'nin altında işçi çalıştıran iş yerlerinin sayısı 600.000 civarında olduğu sanılmaktadır. Bu konuda kesin bilgi kaynağı yoktur. Ayrıca bu iş yerlerinde çalışan işçilerin çalışma koşulları ve sosyal güvenlik durumları konusunda bir şey söylemek elimizdeki bilgilerle olanaksızdır.

Ankara Siteler semti, Ankara-Samsun yolunun 8. Kilometresinde daha çok mobilya üretimi yapan iş yerleri ile doludur. Burada üretim genellikle insan gücüne dayalı olup, seri üretim yapan teknoloji henüz bu iş yerlerine, girmemiştir. Bu yüzden bu tür iş yerlerinde maliyetin ucuza gelmesi, bir sanat öğretimi gibi amaçlarla küçük yaşlarda ve ucuza insan gücü kullanıldığı gözlenmiştir.

Bu iş yerlerinin çalışma koşulları yönünden de sağlıklı olmadıkları ve genellikle denetimsiz çalıştıkları gözlemine dayanarak daha ilerideki çalışmalara temel olacak nitelikte ki bu durum saptaması araştırması düzenlenmiştir.

Ankara Tabip Odasının İşçi Sağlığı ve Sosyal sorunlarına yönelik yapmayı düşündüğü bir seri araştırmanın devamı olmaktadır.

Küçük iş yerlerinde ki işçilerin çalışma ve sağlık koşullarına ışık tutacağım ümit ediyoruz.

2. Araştırmada Kullanılan Araç ve Yöntemler

Siteler semtinde 4500 kadar iş yeri olduğu ve buralarda 40 ile 50 bin işçinin çalıştığı sanıldığı, buradaki esnaf derneklerinden öğrenilmiştir. Eldeki olanaklara göre semtin iki ucu ve orta yerlerinden 100 iş yerine rast gele gidildi. Her iş yerinde çalışan tüm işçilere ekte sunulan anket soruları yönetildi. Her iş yerine ait bilgi toplama formu da iş güvenliği müfettişleri tarafından dolduruldu.

Bilgiler kodlandıktan sonra veri kodlama kâğıdına geçirilerek elle çeteleme yapılarak değerlendirildi. Zaman darlığı nedeni ile bir çok verinin kıyaslaması yapılmadı. Bu bilgiler ayrıca değerlendirilerek yayınlanacaktır. Burada yalnız kaba bilgiler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. Bulgular ve Değerlendirme

3.1. Yaş Dağılımı: Araştırmaya katılan 835 işçiden 439'u (%62,5) 18 yaş altındadır. Bu bulgu bizim gözlemlerimizi doğrulamaktadır. Aynı mal üretimi yapan büyük iş yerlerinde ise 18 yaş altı işçi sayısının %9 civarında olduğu

görülmüştür (1)

3.2. Eğitim düzeyleri: Sitelerde çalışan işçilerin % 89,1 ilkokul mezunu ya da eğitim görmemiş durumdadır.

3.3. İşçilik düzeyleri yönünden araştırmaya katılan işçilerin % 65,2 kalfaya da çıkar durumda.

3.4. Sitelerde çalışanların önemli bir kısmı % 61,2 beş yılın altında bir süredir. İşçilik yapmaktadır. Halen çalıştıkları iş yerlerindeki çalışma yılları yönünden % 88,5 beş yıldan daha az yıldır çalışmaktadır. Bu bulgular bu tür iş yerlerinde hızlı bir işçi değişimi olduğunu vurgulamaktadır.

3.5. İş yerlerindeki işçi sayısı: İş yerlerinin % 77'sinde bir ile on işçi çalışmaktadır. Araştırmaya katılan 100 iş yerinde işçi sayısı ortalaması 8.35'dir. Bu bulguda bu tür işyerlerinin az işçilerle çalıştığını göstermektedir.

3.6. İşçilerin % 75,8'i işe giriş muayenesi olmadan işe başlamıştır. % 76,5'i aralıklı sağlık muayenesinden, geçirilmemiştir. Bu. Yüzden bu gibi iş yerlerinde meslek hastalıkları olgularını belirlemek olanaksız görülmektedir. İşçilerin % 25'i tüm iş hayatında iş kazası geçirmiş halen çalıştıkları yerde ise % 17'si iş kazası geçirdiğini ifade etmiştir, iş kazası geçirenlerin % 85,2'si iş günü kaybına uğramış % 19,2'si iş kazası sonu sakat kalmıştır. S.S.K. verilerine göre kaza hızı % 10' dur (2).

3.7. İşçilerin ancak % 37,9'u sigortalı olup, hastalık halinde, ya da iş kazası sonu % 42,1 sigorta hastanesine başvurmaktadır.

3.8. İşçilerin % 71,3 günlük sekiz saat üzerinde çalışmaktadır.

3.9. İş yerlerinde yapılan gözlemlerde işçiler için yemekhane olmadığı; işçilerden alınan bilgilerde % 95,5'nin kendi olanakları ile öğle yemeklerini yedikleri belirlenmiştir.

3.10. İş yerlerinin % 15'de hela olmadığı ya da yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Tozlu iş yerleri olmasına karşın % 75'de Banyo olmadığı belirlenmiştir.

3.11. İş yerlerinde işçilerin %40,1'nin hiçbir koruyucu araç kullanmadığı, %15,3'nün yalnız iş gömleği giydiği % 4,6'nın ise birden fazla koruyucu araç kullandığı belirlenmiştir.

3.12. İşe girişte ancak işçilerin %15,2'si sözleşme yapmış geriye kalanı herhangi bir iş akünde bulunmamıştır.

3.13. Gelir durumları yönünden işçilerin yaklaşık %65,2'si asgari ücretin altında ücret almaktadır- Ayrıca %86,5'nin başka bir gelir kaynağı yoktur.

3.14. İşçilerin geliş yeri yönünden %41,1'nin köyden olduğu %50'sinin il ya da büyük şehirden olduğu bulunmuştur. Önemli bir kısmının köy kökenli olmasına rağmen işinin dışında köyden herhangi bir gelirin olmayışı; köyden ayrılışının bir meslek öğrenmekten çok ekonomik güçlük sonu olduğu söylenebilir.

3.15. İşçilerin %62,8'i iş yeri koşullarını uygun, kabul ederken, iş güvenliği müfettiş-leri ancak iş yerlerinin %17'sinde iş koşullarının uygun olduğunu belirlemişlerdir. Bu bulgu da işçilerin iş yeri sağlığı konusunda bilgi azlığı olduğunu göstermektedir.

4. ÖZET:

Ankara Tabip Odası ve Çalışma Bakanlığı İş Sağlığı genel müdürlüğünün Ankara-Sitelerdeki küçük iş yerlerinde durum saptama amacı ile düzenledikleri bu araştırmaya 100 iş yerinde 835 işçi katılmış, elde edilen bilgilere göre bu iş yerlerinde genel olarak iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının yetersiz olduğu, burada çalışan işçilerin iş sağlığı ve Sosyal ve Ekonomik güvencelerden yoksun oldukları belirlenmiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Yenice Sağlık. Ocağı Kayıtları (Çubuk eğilim ve araştırma sağlık gurubu Bask.).
2. S.S.K. 1976 ÇALIŞMA RAPORU.

TABLO I : YAŞ DAĞILIMI

Yaş Gurubu	7-9	10-12	13-15	16-18	19-25	26-35	36-45	46+	Toplam
Sayı	—	35	189	215	220	104	44	28	835
%	0.0	4.2	22.6	25.7	26.3	12.5	5.3	3.4	100.0

TABLO II: EĞİTİM DÜZEYİ

EĞİTİM DÜZEYİ	OKUR-YAZAR DEĞİL	OKUR YAZAR	İLK OKUL	ORTA OKUL	MESLEK LİSESİ	YÜKSEK OKUL	TOPLAM
Sayı	9	27	708	64	24	5	835
%	1.1	3.2	84.8	7.7	2.9	0.6	100,0

TABLO III : İŞ TÜRÜ

İŞ TÜRÜ	SAYI	%
MOBİLYA İMALATI	508	60.0
DOGRAMA İSKELETÇİ ZİMPARACI		
HER TÜRLÜ BOYA	49	5.8
POLYESTER CİLA, OTO BOYA		
TAŞIYICI	8	0.9
SATICI	19	2.2
DEMİR VE ÇELİK İMALATÇISI	106	12.5
OTO TAMİRCİSİ	12	1.4
DİĞER	144	17.0
TOPLAM	846	100.

TABLO IV: İŞYERİNDEKİ DÜZEYİ

İŞÇİLİK DÜZEYİ	SAYI	%
ÇIRAK	251	30.1
KALFA	293	35.1
USTA	174	20.8
İŞYERİ SAHİBİ	42	5.1
USTA VE İŞYERİ SAHİBİ	75	8.9
TOPLAM	835	100

TABLO V: KAÇ YILDIR İŞÇİLİK YAPTIĞI

İŞÇİLİK SÜRESİ	0-1	2-3	4-5	6-7	8-9	10 +	TOPLAM
SAYI	188	202	121	90	65	169	835
%	22.5	24.2	14.5	10.8	7.8	20.2	100

TABLO VI: HALEN ÇALIŞTIĞI İŞ YERİNDE KAÇ YILDIR ÇALIŞMAKTADIR

BU İŞYERİNDE ÇALIŞTIĞI YIL	0-1	2-3	4-5	6-7	8-9	10+	TOPLAM
SAYI	460	206	73	41	15	40	835
%	55.1	24.7	8.7	4.9	1.8	4.8	100

TABLO VII: İŞYERİNDEKİ İŞÇİ SAYISI

İŞYERİNDEKİ İŞÇİ SAYISI	1-5	6-10	11-15	15-20	20+	TOPLAM
SAYI	284	359	80	50	62	835
%	34,0	43,0	9,6	6,0	7,4	100

TABLO VIII İŞE GİRERKEN SAĞLIK MUAYENESİ OLUP OLMADIĞI

Sağlık Muayenesi Olmuş mu?	EVET	HAYIR	HATILAMIYOR	TOPLAM
SAYI	188	633	14	835
%	22.5	75.8	1.6	100

TABLO IX : PERİYODİK MUAYENE OLUP OLMADIKLARI

PERİYODİK MUAYENE OLMUŞ MU?	HAYIR	YALNIZ FİZİK MUAYENE	LABARATUVAR TETKİKİ	TOPLAM
SAYI	638	167	30	835
%	76.4	20	3.6	100

TABLO X: ŞİMDİYE KADAR İŞ KAZASI KAÇ KEZ GEÇİRİLDİĞİ

Şimdiye Kadar İş Kazası	HAYIR	1-3 KEZ	4-6 KEZ	7-9 KEZ	10+ KEZ	HATIRLAMİYOR	TOPLAM
	637	176	16	4	4	3	835
	75.7	21.1	1.9	0.5	0.5	0.3	100

TABLO XI: MESLEĞİ İLE İLGİLİ DERS GÖRÜYOR MU, KİM VERİYOR

MESLEĞİ İLE İLGİLİ DERS GÖRÜYOR MU ?	SAYI	%
HAYIR	356	42.6
USTASINDAN	347	41.6
DAHA ÖNCE	120	4.4
DİĞER	12	1.4
TOPLAM	835	100

TABLO XII: BU İŞ YERİNDE HİÇ KAZA GEÇİRMİŞ Mİ?

İŞ KAZASI	EVET	HAYİR	HATIRLA- MIYOR	TOPLAM
SAYI	142	538	155	835
'%	17.0	64.4	12.6	100

TABLO XIII; SON İŞ KAZASI SONU KAÇ İŞ GÜNÜ ÇALIŞAMADINIZ

İŞGÜNÜ KAYBI	YOK	1-2 GÜN	3-6 GÜN	7-10 GÜN	11-20 GÜN	20 + GÜN	TOPLAM
SAYI	30	32	13	42	37	49	203
%	14.8	15.8	6.4	20.7	18.2	24.1	100

TABLO XIV: İŞ KAZASI SONU KALMIŞ BİR SAKATLIĞIN OLUP OLMADIĞI

İş Kazası Sonu Kalmış bir Sakatlığı	VAR	YOK	TOPLAM
SAYI	39	164	203
%	19.2	80.8	100

TABLO XV: KAZA YA DA HASTALIK HALİNDE NEREYE BAŞVURUYORLAR

NEREYE BAŞVURUYOR	SAYI	%
Sigorta Hastanesi	336	42.1
Devlet Hastanesi	320	40.1
Diğer	142	17.7
Toplam	799	100

TABLO XVI: İŞYERİNDE ECZA KUTUSU

İŞYERİNDE ECZA KUTUSU	VAR	YOK	TOPLAM
SAYI	630	205	835
%	75.4	24.6	100

TABLO XVII: İŞYERİNDE HELA OLUP OLMADIĞI

	VAR	YOK	YETERSİZ	TOPIAM
SAYI	711	106	18	835
%	85.1	12.7	2.3	100

TABLO XVIII: İŞYERİNDE BANYO OLUP OLMADIĞI

	VAR	YOK	YETERSİZ	TOPLAM
SAYI	209	570	56	835
%	25.0	68.3	6.7	100

TABLO XIX: İŞYERİNİN HAVALANDIRILMASI İLE İLGİLİ İŞÇİLERİN DÜŞÜNCELERİ

İŞYERİNDE YETERLİ	HAVALANDIRMA	YETERSİZ	BİLMİYORUM	TOPLAM
SAYI	624	193	18	835
%	74.7	23.1	2.2	100

TABLO XX: İŞÇİYE GÖRE İŞYERİNİN AYDINLATMA DURUMU

AYDINLATMA	YETERLİ	YETERSİZ	BİLMİYORUM	TOPLAM
SAYI	748	75	12	835
%	89.6	9.0	1.4	100

TABLO XXI: İŞÇİYE GÖRE İŞYERİNİN GÜRÜLTÜ DURUMU

İŞYERİNDE GÜRÜLTÜ	EVET	HAYIR	BİLMİYO -RUM	TOPLAM
SAYI	251	571	13	835
%	30.1	68.4	1.5	100

TABLO XXII : İŞYERİNDE KULLANILAN KORUYUCU ARAÇ DURUMU

KULLANILAN KORUYUCU ARAÇ	YOK	MASKE	ELDVEN	GÖZLÜK	KULAK-LIK	DİĞER	İŞ GÖMLEĞİ	BİRDEN FAZLA ARAÇ	TOPLAM
SAYI	385	118	323	215	-	40	151	44	935
%	40.1	11.9	3.2	21.8	-	4.1	15.3	4.6	100

TABLO XXIII: İŞÇİ İŞYERİ KOŞULLARINI NASIL DEĞERLENDİRİYOR

İŞÇİYE GÖRE İŞYERİ KOŞULLARI	UYGUN	UYGUN DEĞİL	BİLMİYO- RUM	TOPLAM
SAYI	525	249	61	835
%	62.8	29.8	7.4	100

TABLO XXIV: İŞE GİRERKEN SÖZLEŞME YAPILIP YAPILMADIĞI

SÖZLEŞME	YAPMIŞ	YAPMAMIŞ	TOPLAM
SAYI	127	708	835
%	15.2	84.8	100

TABLO XXV: GÜNDE KAÇ SAAT ÇALIŞILDIĞI

GÜNLÜK ÇALIŞMA SAATİ	8 SAAT VE DAHA AZ	9-10 SAAT	10+ SAAT	TOPLAM
SAYI	240	537	58	835
%	28.7	64.4	6.9	100

TABLO XXVI : SENDİKAYA ÜYE OLUP OLMADIĞI

SENDİKAYA	ÜYE	ÜYE DEĞİL	TOPLAM
SAYI	32	803	835
%	3.8	96.2	100

TABLO XXVII: SİGORTALI OLUP OLMADIĞI

SİGORTALI	EVET	HAYIR	BİLMİYOR	TOPLAM
SAYI	317	94	424	835
%	37.9	11.25	50.7	100

TABLO XXVIII: İŞÇİLERİN ÖĞLE YEMEKLERİNİ YEDİKLERİ YER

	ÖĞLE YEMECİNİ NEREDE YİYOR	
	SAYI	%
LOKANTADA	290	34.7
KÖFTECİDE	112	13.4
BAKKALDAN	261	31.6
EVDEN GETİRİYOR	132	15.8
İŞYERİ VERİYOR	40	4.5
TOPLAM	835	100

TABLO XXIX: GELİR DAĞILIMI

AYLIK GELİR TL	SAYI	%
0-1000	141	16.9
1001-1500	118	14.1
1501-2000	115	13.8
2001-2500	170	20.4
2501-5000	203	24.3
5001 - 7000	56	6.7
7000+	32	3.8
TOPLAM	835	100

TABLO XXX: İŞÇİNİN HALEN ÇALIŞTIĞI İŞTEN BAŞKA YERDEN GELİRİ VARSA KAYNAĞI DAĞILIMI

BAŞKA GELİR KAYNAĞI	YOK	KÖYÜN-DEN	İKİNCİ BİR İŞTEN	EŞİ ÇALIŞI-YOR	ÇOCUĞU ÇALIŞIYOR	DİĞER	TOPLAM
SAYI	722	38	19	9	7	40	835
%	86.5	4.6	2.3	1.0	0.8	4.8	100

ABLO XXXI: İŞÇİNİN KARDEŞ SAYISI DAĞILIMI

		İŞÇİNİN KARDEŞ SAYISI			
		0-2	3-5	6+	TOPLAM
KARDEŞ SAYISI	SAYI	140	461	234	835
	%	16.8	55.2	28.0	100.0

TABLO XXXII: İŞÇİNİN AİLESİNİN OTURDUĞU YER

	İŞÇİNİN AİLESİNİN OTURDUĞU YER	
	SAYI	%
KÖY	343	41.1
İLÇE	75	8.9
İL	417	50.0
TOPLAM	835	100.0

TABLO XXXIII: İŞÇİLERİN MEDENİ DURUMLARI.

MEDENİ DURUM	SAYI	EVLİ	BEKAR	DUL	TOPLAM
		%	%	%	%
		305	511	19	835
		36.5	61.2	2.3	100.0

TABLO XXXIV: SİTELERDEKİ 100 İŞ YERİNDE ÇALIŞMA KOŞULLARI YÖNÜNDE İŞ GÜVENLİĞİ MÜFETTİŞLERİNİN BULGULARI

İŞ YERİNDE	YETERLİ		YETERSİZ		YOK		TOPLAM
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	
HAVALANDIRMA	24	24.0	59	59.0	17	17.0	100
AYDINLATMA	63	63.0	37	37.0	-	-	100
ISITMA	40	40.0	43	43.0	17	17.0	100
İŞ KAZASINA KARŞI ÖNLEM	9	9.0	56	56.0	35	35.0	100
KORUYUCU MALZEME	9	9.0	68	68.0	23	23.0	100
İŞ KOŞULLARI	UYGUN		YETERSİZ		KÖTÜ		
	17	17.0	64	64.0	19	19.0	100

I.Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi (19-21 Ekim 1978, İstanbul) Türk Tabipler Birliği Yayını, Ufuk Matbaası, İstanbul 1979, s:563-580